

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Особливості формування Я-концепції у дітей дошкільного віку із
затримкою психічного розвитку

Виконала студентка групи СО-4
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Лобас Анна Володимирівна
Керівник: Дергач М.А.
Рецензент: Застело А.О.
Нормоконтроль: _____ Юлія КЛОЧКОВА

Запоріжжя
2021 р.

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 30 с., 6 табл., 3 рис., 40 джерел, 3 додатки.

Об'єкт дослідження: Я-концепція особистості дошкільного віку

Предмет дослідження: самооцінка дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку

Мета дослідження полягає в теоретичному та емпіричному дослідженні особливостей формування Я-концепції у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку

Методи дослідження: описовий, порівняльний.

Діти старшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку мають проблеми з формуванням Я-концепції, яка зумовлює особистісний розвиток людини. Це проявляється у неадекватному рівні самооцінки, низькому рівні домагань та самоповаги. Вчасна корекційно-розвивальна робота може допомогти впоратися з цією проблемою.

Я-КОНЦЕПЦІЯ, САМООЦІНКА, ЗАТРИМКА ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ, СТАРШИЙ ДОШКІЛЬНИЙ ВІК, ОБРАЗ-Я, САМОПОВАГА, РІВЕНЬ ДОМОГАНЬ

ВСТУП

Актуальність дослідження. Я-концепція – є однією із найважливіших компонентів особистості. У дошкільному віці активно починають закладатися фундаментальні психологічні риси: дитина починає оцінювати себе, свої вчинки, зовнішність, тощо. Якщо у дітей, які не мають порушень у психічному розвитку, формування Я-концепції проходить без труднощів, то діти дошкільного віку із затримкою психічного розвитку можуть мати проблеми з її правильним формуванням. Зважаючи на те, що у наш час дітей, які мають затримку психічного розвитку стає все більше, а проблема формування їхньої Я-концепції, є сенс більш детально зупинитися на цій темі.

Особливості розвитку дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку розглядали І. Бех, В. Бондар, Т. Власова, В. Засенко, В. Кащенко, В. Лубовський, Є. Мастюкова, В. Синьов, О. Хохліна, М. Шеремет, М. Ярмаченко та ін. Науковці підкреслюють, що психічні процеси таких дітей характеризуються затримкою формування та розвитку.

Я-концепція особистості, в тому числі у дошкільному віці, була предметом вивчення таких вчених, як Л. Божович, Л. Виготський, І. Кон, М. Лісіна, А. Леонтьєв, Г. Пантелєєв, А. Петровський, В. Столін, Е. Еріксон та ін. Вчені запевняють, що Я-концепція – є важливою складовою розвитку особистості.

Особливості формування Я-концепції у дітей із затримкою психічного розвитку розглядали Н. Карпушкіна, М. Кропачова, Я. Манухіна, Д. Шигашов, В. Худик та інші. Науковці відмічають, що діти із затримкою психічного розвитку мають проблеми з розвитком самопізнання та страждають від низької самооцінки.

Об'єкт дослідження: Я-концепція дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Предмет дослідження: самооцінка дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Мета дослідження: на основі аналізу психолого-педагогічних джерел узагальнити сутність поняття «Я-концепція», охарактеризувати особливості формування Я-концепції дошкільників із затримкою психічного розвитку та виявити особливості самооцінки у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу психологічних концепцій визначити сутність поняття «Я-концепція особистості» та розглянути її структуру.

2. Виокремити та охарактеризувати особливості формування Я-концепції дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

3. На основі результатів емпіричного дослідження виявити особливості самооцінки дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку та розробити рекомендації для батьків та вихователів щодо умов формування самооцінки у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Методи дослідження: теоретичні (вивчення, аналіз та узагальнення теоретичного матеріалу); емпіричні (метод експерименту); статистичні (кількісна і якісна обробка даних). Використані методики: «Хто я» (Р. Немов), «Сходишки» (В. Щур), «Методика визначення емоційної самооцінки» (А. Захаров)

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять:

– вчення про загальні та специфічні особливості порушеного розвитку (В. Лубовський, В. Чайко, Ж. Шиф та ін);

– загальна концепція становлення особистості дитини із затримкою психічного розвитку (Н. Білопольська, К. Лебединська, В. Лубовський, Є. Слепович та ін.);

– положення про обумовленість онтогенезу самосвідомості діяльністю і спілкуванням дитини (Л. Виготський, А. Леонт'єв, М. Лісіна, Д. Єльконін та ін.);

– особистісно-орієнтований підхід до корекційно-розвивальної роботи з дитиною (В. Мухіна, Н. Непомняца, Є. Смирнова та ін.).

Структура роботи: вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел, додатки.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження особливості формування Я-концепції у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку можна зробити такі висновки:

1. Я-концепція – це система уявлень про себе, до складу якої входять три компоненти: когнітивний, емоційно-оцінний та поведінковий. Система Я-концепція складається із самооцінки, індивідуальних рисах, якостях та здібностях особистості, рівня домагань та самоповаги.

2. Затримка психічного розвитку (ЗПР) є порушенням в формуванні та розвитку психічних функцій і навичок дитини, відставання і відходження від норми психічного розвитку в цілому або будь-яких його окремих функцій. Діти із затримкою психічного розвитку мають порушення у формуванні самосвідомості: неадекватний рівень самооцінки (зазвичай, завищений), низькі показники самоповаги та знижений рівень домагань.

3. На основі результатів емпіричного дослідження були виявлені особливості самооцінки у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку. Старші дошкільники із затримкою психічного розвитку мають неадекватну самооцінку: завищена самооцінка спостерігається у 60% випробуваних; занижена самооцінка – у 40% випробуваних. Дані статистичного аналізу, який проводився за U-критерій Манна-Уїтні, дозволяє стверджувати, що це стосується і хлопчиків і дівчат, відмінності їх результатів не мають статистичної значимості ($=0,07$, $=0,08$, $=0,06$).

4. Розроблено рекомендації батькам та вихователям щодо умов формування адекватної самооцінки у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку. В корекційно-розвивальній роботі доцільно використовувати такі методи: ігри (дидактичні, сюжетно-рольові, театралізовані), арт-терапія, казкотерапія. Корекційно-розвивальна робота може проводитися психологами, вихователями та батьками дітей старшого

дошкільного віку із затримкою психічного розвитку. Був розроблений приблизний алгоритм корекційно-розвивального заняття, який допоможе планувати подальші дії у розвивальній роботі щодо формування адекватної самооцінки дітей старшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку. Батькам та вихователям дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку, треба пам'ятати, що обов'язково треба звертати увагу на самооцінку своєї дитини. Неадекватна самооцінка дитини із ЗПР, яка не була вчасно скорегована, може стати проблемою в подальшому шкільному житті та може відбитися в комунікаційних стосунках дитини.